

Parçalanma Sonrası Tek Ebeveynli Ailede Çocuk Child in a Single-Parent Family After Disintegration

Meltem PEPE

Karamanoğlu
Mehmetbey
Üniversitesi, Kazım
Karabekir Meslek
Yüksekokulu,
Karaman/Türkiye

meltemtr@gmail.com

ORCID: 0000-0002-
6611-4559

Sorumlu yazar: Öğr.
Gör. Dr. Meltem PEPE

Karamanoğlu
Mehmetbey
Üniversitesi, Kazım
Karabekir Meslek
Yüksekokulu

Makalenin referans gösterilmesi:

Pepe, M. (2025).
Parçalanma Sonrası
Tek Ebeveynli Ailede
Çocuk, SCAR, 4(1),
347-357.

Makale geliş Tarihi:
05.05. 2025

Makale Kabul Tarihi:
14.06.2025

Özet

Toplumun geleceğini şekillendiren, o topluma ait değerlerin belirlenmesi ve aktarımında önemli bir kurum olan aile, toplumun en küçük yapı taşı olarak tanımlanmaktadır. Aileyi oluşturan temel unsurlardan olan kadın ve erkeğin, boşanması ya da ölümü, ailede parçalanmayı ve çocuk için tek ebeveynli aile sürecini başlatmaktadır. Parçalanma süreci aile üyeleri için çok sayıda köklü değişikliği beraberinde getirmektedir. Bu köklü değişiklikler, baş etme stratejileri henüz tam olarak gelişmemiş, korunmaya gereksinimi olan ve gelişim süreci halen devam eden çocuklarda daha fazla etki oluşturmaktadır. Bu etkilerin çocuklarda psikoloji, eğitim ve ekonomi alanlarında olumsuz yansımaları görülmekle birlikte aynı zamanda bu çocuklarda suç içeren davranış ve bağımlılık yapıcı madde kullanımına yönelimler de daha fazla olmaktadır. Pediatri hemşireleri, çocuk sağlığını doğrudan ya da dolaylı olarak etkileyebilecek sorunların erken tespiti ve çözümünde, çocuğu aile içerisinde bir bütün olarak değerlendirerek, multidisipliner iş birliği halinde çalışan, en iyi şekilde sağlık bakımı vermeyi hedefleyen, alanında uzmanlaşmış profesyonellerdir. Bu çalışma parçalanma sonrası tek ebeveynli aile ve pediatri hemşireliğine ait güncel bilgilerin gözden geçirilmesi amacıyla gerçekleştirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Çocuk, Parçalanmış aile, Tek ebeveyn, Pediatri hemşireliği.

Abstract

The family, which shapes the future of society and is an important institution in determining and transmitting the values of that society, is also defined as the smallest building block of society. The divorce or death of men and women, who are the main constituents of the family, initiates the breakdown of the family and the single-parent family process for the child. The process of disintegration brings about many radical changes for family members. These radical changes have a greater impact on children whose coping strategies are not yet fully developed, who need protection, and whose developmental process is still ongoing. These effects have negative effects on children's psychology, education and economy, and they are also more likely to be prone to criminal behavior and addictive substance use. Pediatric nurses are professionals specialized in their field who work in multidisciplinary cooperation, aiming to provide the best health care by evaluating the child as a whole within the family, in the early detection and solution of all kinds of problems that may directly or indirectly affect child health. This study was carried out to review the current knowledge about single-parent families and pediatric nursing.

Keywords: Child, Family after disintegration, Single parent, Pediatric nursing.

GİRİŞ

Aile, toplumun varoluşundan günümüze kadar varlığını sürdürmüş bir kavramdır. Bu kavram kişiler arası sadakat, düzen, sevgi ve saygı çerçevesinde insanların bir arada yaşama durumu olarak tanımlanmaktadır (Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü-BASAGM, 2011; Tanrıverdi ve Özgüç, 2011). Bir toplumun varoluş sürecinde, o topluma ait özelliklerin korunarak gelecek nesillere aktarım görevini üstlenen kurum ailedir. Toplumun varoluş ve sürekliliği için önem arz eden bu kurumun devamlılığı, ilgili kurum ve yasalarla koruma altına alınmıştır. 1982 Anayasa'sında aile, Türk toplumunun temeli olarak ifade edilmekte, bu yapıyı (özellikle anne ve çocuk açısından) korumak için ise devlete bazı görev ve sorumluluklar atfedilmektedir (Gözler, 2019). Kendi içerisindeki düzen ve birlikte yaşama durumu, biyolojik ve sosyolojik kurum olan aileye; nüfus artışı, psikolojik doyum, milli kültürün aşılınması, üyesi olduğu topluma ait tutum ve davranış kazanımları, sosyalleşme gibi görev ve sorumlulukları atfetmektedir (Tanrıverdi ve Özgüç, 2011; Demir ve Genç, 2017; Özyürek ve ark., 2019). Karşılaştığı sosyal, ekonomik, psikolojik ve biyolojik etkenlerle birlikte şekillenen ve gelişen aile kavramı, zaman içerisinde yapı ve işlevsellik bakımından değişikliğe uğramıştır (Aydiner Boylu ve Öztop, 2013; Powell ve ark., 2016; Alkan, 2018). Daha önceleri bu kavram üzerine geniş ve çekirdek aile sınıflaması yapılırken, çağın getirdiği değişikliklerle birlikte bu sınıflamaya yeni oluşumlar eklenmiş ve günümüzde tek ebeveynli aile tipi ortaya çıkmıştır (Powell ve ark., 2016; Türkiye İstatistik Kurumu-TÜİK, 2023).

Tek ebeveynli aile; çocuğun, sadece anne ya da baba ile yaşadığı kurum olarak tanımlanmaktadır. Bu ailelerin oluşum süreçlerinde genellikle, boşanma, ayrı yaşam ve ebeveynlerden birisinin ölümü rol oynamaktadır (Atila Demir ve Genç Çelebi, 2017). Her ne kadar diğer oluşum süreçleri kadar etkili olmasa da tek ebeveynli ailenin, bir seçim (evlat edinme, evlilik dışı çocuk) sonucu olarak oluştuğu da görülebilmektedir (Canatan, Bilge ve Çapar, 2019; Setiawati ve ark., 2019; Lut ve ark., 2021). Ebeveynlerin boşanması, ayrı yaşamaları ya da ölümü, ailede parçalanma sonrası ortaya çıkan tek ebeveynli aile tipi olarak tanımlanmakta ve Türkiye' de bu duruma oldukça sık rastlanılmaktadır (Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı- ASPB, 2019; Er ve Bartan, 2019; TÜİK, 2023). Tek ebeveynli aile oluşumunun önemli nedenlerinden olan boşanmalar, tek ebeveynli ailelerin artışıyla ilgili somut veriler sunmaktadır. Boşanma oranlarının gerek ulusal gerekse uluslararası verilerde her geçen yıl artış gösterdiği görülmektedir (TÜİK, 2023). Avrupa İstatistik Ofisi (2022) verileri incelendiğinde; Avrupa Birliği'ne üye ülkelerin kaba boşanma hızı binde 1,6 olarak belirtilmektedir. Boşanma oranlarının en yüksek olduğu ülke 2,9 oranla Letonya, en düşük olduğu ülke ise 0,9 oranla Malta olarak değerlendirilmektedir. Avrupa İstatistik Ofisi (2022)'nin değerlendirmelerinde boşanma oranları sıralamasında üçüncü ülke olarak yer alan Türkiye, TÜİK (2023)'nin verilerine göre 2,01 boşanma oranlarına sahiptir. Ekonomik İş Birliği ve Kalkınma Örgütü (2020) verilerinde, üye ülkelerde yaşayan çocukların dörtte birinin tek ebeveynli ailelerde yaşamakta olduğu bildirilmektedir. Avrupa İstatistik Ofisi (2022)'nin verilerine göre Avrupa'da tek ebeveynli aile ortalaması %15 olarak verilmektedir. Ülkelere göre tek ebeveynli ailelerin sıklığı; Amerika için %34, Almanya için %24,7, Birleşik Krallık içinse %10,5 olarak belirtilmektedir (Amerika Birleşik Devletleri Nüfus Sayım Bürosu-ABDNSB, 2022; Alman İstatistik Ofisi-AİÖ, 2023; Birleşik Krallık Ulusal İstatistik Ofisi-BKUİÖ, 2023). Tek ebeveynli ailelerin oranı TÜİK (2023) verilerine göre, 2015 ve 2023 yılları arasında; %7,8' den %10,6' ya artış göstermiştir. Bu ailelerin %8,2'sinin anne, %2,4'ünün ise babaların ebeveynliğinde olduğu, uluslararası ve ulusal verilerde de tek ebeveyn olarak anneleriyle yaşayan çocukların sayısının daha fazla olduğu görülmektedir (ABDNSB, 2022). Tek ebeveynli aile tipinde, çocuğun bakım ve sorumluluğunu üstlenen anne ya da baba genellikle tek başına bu görevleri sürdürmektedir (Canatan, Bilge ve Çapar, 2019).

Aile içerisinde erkek ve kadından beklenen ebeveynlik rolleri farklılık göstermektedir. Ebeveynlik rolü olarak kadından daha çok; fedakârlık, adanmışlık, sonsuz ve sorgusuz sevgi beklenirken, erkekten ise daha çok; koruma, güven ve evin geçimini sağlama gibi roller beklenmektedir (Lut ve ark., 2021). Kadın ve erkeğin aile içindeki rol ve sorumluluğu ne olursa olsun parçalanmış ve tek ebeveynli ailelerde çocuğun bakımını üstlenen ebeveynin sorumluluğu değişmekte, genellikle artmakta ve bu süreçte çocuk, doğrudan ya da dolaylı olarak etkilenmektedir (BASAGM, 2011; McGuirk ve Mai, 2016; ASPB, 2019).

Tek ebeveynli aile yapısının çocuklar üzerinde oluşturduğu etkiler her çocuk için farklı düzeylerde olsa da bu etkinin yönü süreç adaptasyonunu yaşayan çocuklar için genellikle olumsuz yönde gerçekleşmektedir (Atıla Demir ve Genç Çelebi, 2017). Tek ebeveynli ailede çocuğu etkileyen olumsuz süreçler başlıca; psikoloji, eğitim, ekonomi alanlarında görülürken aynı zamanda bu çocuklarda suç içeren davranış ve bağımlılık yapıcı madde kullanımına yatkınlık da daha fazla görülmektedir (Demir ve Genç Çelebi, 2017; Alkan, 2018; Setiawati ve ark., 2018; Bello, Irinoye ve Akpor, 2018).

Bu olumsuz etkilerin psikolojik, sosyal, ekonomik ve gelişimsel boyutlarının belirlenmesi ve bu sorunlara ilişkin geliştirilecek çözüm önerileri çocuk, aile ve toplum sağlığı için oldukça önemlidir (Guo ve ark., 2023). Tek ebeveynli aile olmanın çocuğa getirdiği yükler hafifletilmeli, sorunlarla baş etme stratejileri değerlendirilerek geliştirilmeli, destek faktörleri güçlendirilmeli ve çocukların yaşam kalitelerinin yükseltilmesi sağlanmalıdır (ASPB, 2019). Bu çalışma; her geçen gün artış gösteren parçalanma sonrası tek ebeveynli aile yapısının çocuk üzerine etkileri ve pediatri hemşireliği ile ilgili konuların güncel veriler ışığında yeniden gözden geçirilmesi amacıyla gerçekleştirilmiştir.

Psikolojik Etki

Aile parçalanması ve tek ebeveynli hayata başlangıç süreci bireylerin yaşamında ciddi bir düzensizliğin olduğu, oldukça stresli dönemlerdendir. Çocuklar aile içerisindeki en savunmasız bireyler olmaları nedeniyle düzensizlik ve stresten de en çok etkilenen kişilerdir (Guo ve ark., 2023). Çocukların bu süreçten sıklıkla olumsuz etkilendiği, geçici ya da kalıcı olarak davranış sorunları ve psikolojik sıkıntılar yaşayabilecekleri bildirilmektedir (Bilici, 2014; Er ve Bartan, 2019). Aynı zamanda parçalanma sonrası tek ebeveynli aile yapısının oluşumu ve devamlılığında kalan ebeveynin tutum ve davranışları çocuğun sürece vereceği tepkide belirleyici rol üstlenmektedir (BASAGM, 2011).

Tek ebeveynli aile oluşumunda sıklıkla karşımıza çıkan, ebeveynlerden birisinin ölümü ya da boşanma sonrası ebeveynlerden birisinin evden ayrılığı, çocuğun psikolojisinin bozulmasında önemli bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır (Setiawati ve ark., 2018; Guo ve ark., 2023). Ebeveyn kaybı aile için bir yas sürecidir ve kalan ebeveynin bu yas sürecini yönetme şekli çocuğun yaşayacağı psikolojik sıkıntıların ciddiyetini etkilemektedir (Alkan, 2018; Canatan ve Arıcan, 2019). Boşanma yine çocuk için birçok psikolojik sıkıntıyı beraberinde getiren zorlu bir süreçtir ve bu süreçte eşlerin ebeveynlik rollerini sürdürememeleri durumu daha da zorlaştırmaktadır (ASPB, 2019). Ölüm ve boşanma sonrası her iki durumda da kalan ebeveynin anne ya da babalık rollerini sürdürememesi, çocuk üzerinde gelişimi destekleyici ebeveyn tutumunun eksikliği ya da olmaması çocuğun hissettiği yalnızlık duygusu, mutlu ev ortamı yoksunluğu ve rol model davranışlarında eksiklikler, ekonomik sıkıntılar, ebeveyn davranış bozuklukları ve ebeveynin psikolojik rahatsızlıkları, çocuklarda da psikolojik sorunların yaşanmasına zemin hazırlamaktadır (McGuirk ve Mai, 2016; Alkan, 2018; Bello, Irinoye ve Akpor, 2018).

Aile içerisindeki düzensizlik, stres ve ebeveynin aileye ait yanlış tutum kaynaklı çocuklarda görülebilecek psikolojik sorunlar; depresyon, saldırganlık, gelecek kaygısı, düşük sorumluluk duygusu gelişimi, intihar eğilimi, özgüven kaybı ve kendini suçlama eğilimi, agresif ve şiddetle meyil davranışı şeklinde sıralanmaktadır (McGuirk ve Mai, 2016; ASPB, 2019). Bilici (2014)'nin aile parçalanmasının çocuklara etkisi ile ilgili çalışmada; içe kapanma, duygularını ifade etmede yetersizlik, davranış değişikliği, öfke nöbetleri ve şiddet davranışı gibi tepkiler verdikleri ve bu tepkilerin cinsiyete göre farklılık gösterdiği bulunmuştur. Çalışmada erkek çocuklarının kızlara göre daha çok öfke nöbeti ve şiddet davranışı sergilediği belirlenmiştir. Canatan ve Arıcan (2019)'ın çalışmada; ebeveynin boşanma ve ölümü sonrası oluşan tek ebeveynli aile ortamında çocukların destek almayı gerektirecek kadar sık psikolojik sorun yaşadıkları tespit edilmiştir. Çocukları psikolojik problem yaşamaya iten nedenlerin ise tek ebeveyn nedeniyle hissedilen eksiklik ve kayba karşı özlem duyguları olduğu bildirilmiştir. McGuirk ve Mai (2016)'nin çalışmalarında parçalanmış ailede yaşayan çocukların üzüntü, özlem, endişe, pişmanlık gibi duyguları sıklıkla yaşadıkları görülmüştür. Çocuklarda, belirtilen duygu değişimlerinin davranış bozuklukları, anksiyete, depresyon ve intihara eğilim gibi sonuçlar doğurabileceği belirtilmektedir. Çalışmada özellikle psikolojik sorunların kalıcı bir hal alarak yaşamın kalan kısmını etkileyeceğine dikkat çekilmiştir. Bello, Irinoye ve Akpor (2018), tek ebeveynli ailede çocukların sağlık durumlarını değerlendirmiş ve bu çocuklarda sıklıkla psikolojik sorunların görüldüğünü bu durumun ise çocuklarda düşük benlik saygısı oluşumuyla ilişkili olduğu saptanmıştır. Paul (2019) çalışmada; ailedeki parçalanmanın çocukta acı, şok ve öfke hislerine neden olacağını bu durumda çocuklarda içe kapanma, davranış bozuklukları, depresyon, intihara eğilim gibi psikolojik sorunlara yol açabileceğini belirtmektedir.

Ekonomik Etki

Tek ebeveynli aile oluşumunda, aile fonksiyonlarının uyum içerisinde ve başarılı bir şekilde sürdürebilmesi için, ailenin ekonomik durumu güçlü bir belirleyici olarak karşımıza çıkmaktadır (Ortigueira ve Siassi, 2023). Tek ebeveynli aileler, çift ebeveynli ailelere göre ekonomik problemlere karşı daha savunmasız konumda yer almaktadır ve özellikle ebeveyn olarak annelerin yer aldığı ailelerde bu durum daha da fazla hissedilmektedir (Bello, Irinoye ve Akpor, 2018; ASPB, 2019). Ortigueira ve Siassi (2023), tek ebeveynli ailelerin yoksulluk ortalamasını %34, çift ebeveynin bulunduğu ailelerde ise bu oranın %6 olduğu bilgisi verilmektedir. Nishioka ve ark. (2021)'nin Japonya'da tek ebeveynli aile oranlarının %50,8 gibi oldukça yüksek oranlarda görüldüğünü, bu aile yapısının da çocuk ve aile için birçok ekonomik risk barındırdığını bildirmektedir.

Avrupa Birliği ülkeleri arasında yürütülen birçok çalışmada, tek ebeveyn olarak babaların bulunduğu ailelerde istihdamın, annelerin ebeveyn olduğu ailelere göre daha yüksek oranda olduğu bulunmuştur (Lut ve ark., 2021; Guo ve ark., 2023). Ayrıca istihdam edilmiş olsalar bile kadınların büyük çoğunluğunun yoksulluk sınırının altında ücretlendirilen işlerde çalıştırıldıkları belirtilmektedir (Barbieri, 2016; Zeren ve Kılıç Savrul, 2017; Parlak ve Ak, 2022). Kadınların tek ebeveyn olduğu ailelerde daha fazla ekonomik zorluk yaşanmasının nedenleri olarak kadınların erkeklere kıyasla; eğitim düzeyinin daha düşük olması, daha çok ücretsiz aile işçisi olarak çalışması, iş piyasasında düşük prestijli dolayısıyla düşük gelirli ve genellikle sosyal güvencesi olmayan iş sektörlerinde yer almaları gibi faktörler rol oynadığı belirtilmektedir (Atila Demir ve Genç Çelebi, 2017; Parlak ve Ak, 2022). Aile fonksiyonlarını ve süreci etkileyen bu ekonomik zorluklar, çocukları doğrudan ya da dolaylı olarak olumsuz yönde etkilemektedir. Çocuğun temel yaşam gereksinimlerinin karşılanamaması (gıda, temizlik, barınak vs.) ve bazen çocuğun erken yaşta iş hayatına atılmak zorunda kalması doğrudan, ebeveynin yaşadığı ekonomik sorunların çocuğa yansımaları (stresli ebeveynlik, çocuğa daha az zaman ayırma, disiplin ve otoritede artış vs.) da dolaylı yoldan olumsuz

etkileridir (Mullins ve ark., 2011; Demirel ve Buz, 2021). Alkan (2018)' in çalışmasında tek ebeveynli yaşama geçişten sonra aile içerisinde ekonomik sorunların sık yaşandığı, özellikle bu sorunların çocuğun okul, giyim, oyuncak ve sosyal aktivitelere katılım gibi ihtiyaçlarını karşılamada yetersizliğe sebebiyet verdiği belirtilmektedir. Demirel ve Buz (2021)' un çalışmalarında tek ebeveynli ailelerde sıklıkla ekonomik problemlerin yaşandığı ve bu durumun çocuğa etkisi olarak da temel yaşam hakkı olan beslenme, barınma gibi alanlarda gereksinimlerin karşılanmasında yetersizliklerin görüldüğü bildirilmektedir. Mullinsve ark. (2011)' nin çalışmalarında tek ebeveynli ailelerin daha yoksul oldukları, çalışmak zorunda olan ve ekonomik zorluk çeken ebeveynlerin stres artışıyla birlikte ebeveynlik rollerinde yetersizlik görülebileceği bildirilmiştir. Yine aynı çalışmada, yetersiz bakım alan tek ebeveynli ailede yer alan çocuklarda, kronik rahatsızlıkların daha sık görülebileceği bildirilmektedir. Nishioka ve ark. (2021)' nin çalışmalarında tek ebeveynli ailelerdeki ebeveynlerin daha çok çalışmak durumunda oldukları, bu sebeple çocuk bakımında yetersiz kaldıkları, bütün bunların sonucunda ise çocuklarda astım, alerjik rinit, dermatit ve egzama gibi hastalıkların kronik boyutta görülme durumunun daha sık olduğu bilgisi verilmektedir.

Eğitim Etkisi

Çocuklarda eğitimin temelini oluşturan aile, çocukların kişilik gelişimi ve ilerleyen yıllardaki akademik başarılar için en önemli belirleyicidir. Çocuklar için aile üyeleri bu gelişim sürecinde en önemli rol modellerdir. Çocuklar taklit yöntemiyle öğrenirken, aile üyelerinin kişilik özellikleri, eğitim düzeyleri, kültürel özellikleri, yaşanan sosyal çevre ve çocuğa karşı olan tavırlarından etkilenirler (Tosun, 2023). Bu bağlamda çocukların akademik anlamda eğitimlerinin şekillenmesi ve sürdürülmesinde ailenin yeri yadsınamaz. Çocukların akademik eğitim sürecinde başarı için üç önemli unsur vardır, bunlar; çocuk, aile ve okuldur. Çocukların eğitiminde kalite, nitelik ve başarının sağlanabilmesi için, ailenin özellikle okul dönemine kadar çocuğun kişilik eğitiminde attığı temel, okul sürecinin başlaması ile ise iyi bir okul aile iş birliği gerekmektedir (Koşar, 2022). Parçalanmış ailelerde çocukların gerek kişilik gerekse akademik eğitimleri için gereken destek zaman zaman yetersiz kalabilmektedir. Bunun sonucu olarak da çocukların en temel hakkı olan eğitim hakkına erişimde aksaklıklar oluşabilmektedir (Atıla Demir ve Genç Çelebi, 2017; Alkan, 2018).

Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi (1989) 28. maddesinde, her çocuk için, hakkı olan ilköğretim eğitiminin zorunlu ve parasız, eğitim ve meslek seçimine ilişkin bilgi ve rehberliğin ulaşılabilir olması gerektiği vurgulanmaktadır. Ailedeki parçalanma süreci ve tek ebeveynlik durumu çocuğu birçok alanda olumsuz etkilediği gibi bu etki eğitim alanında da kendini göstermektedir (Paul, 2019; Şepitci Sarıbaş ve Gültekin Akduman, 2019). Bu olumsuz etkilenim bazen okula devam eden çocuğun okul başarısında düşme şeklinde kendini gösterirken, bazense ekonomik zorluklardan dolayı, çocuğun çalışmak zorunda kalması/bırakılmasından dolayı okulu bırakması/bıraktırılması şeklinde görülebilmektedir (Powell ve ark., 2016; Demir ve Genç Çelebi, 2017).

Alkan (2018)'in parçalanmış ailede yaşayan çocuklarda okul başarısını değerlendirdiği çalışmasında; düşük sosyoekonomik düzeydeki parçalanmış ailede yaşayan çocukların okul başarısının da oldukça düşük olduğu, özellikle erkek çocukların aileye ekonomik destek sağlamak için okulu bıraktıkları belirtilmektedir. Şepitci Sarıbaş ve Gültekin Akduman (2019) parçalanmış ailede yaşayan çocukların okul sürecini detaylı olarak incelemiş ve bu çocukların diğerlerine göre; okulu daha az sevdiği, daha az işbirlikçi oldukları ve özyönetimlerinde daha yetersiz oldukları bulunmuştur. McGuirk ve Mai (2016)' nin çalışmasında parçalanmış ailenin çocuğa ciddi duygusal yükler yüklediği bu durumun da çocuğun eğitimini olumsuz olarak etkilediği belirtilmektedir. Paul'un (2019) çalışmasında ise parçalanmış ailede yaşayan çocukların özgüven eksikliği yaşadıkları, bu durumun bir süre sonra çocuğu okula karşı

ilgisizliğe sevk ettiği ve bunların sonucunda da okul başarısının ciddi anlamda düştüğü belirtilmektedir.

Suç İçeren Davranış ve Bağımlılık Yapıcı Madde Kullanımı

Parçalanmış ailelerde, anne ya da baba, tek başına, her iki ebeveyn rolünün gereklerini de üstlenmektedir. Bu durumda artan sorumlulukla birlikte, çocuklar açısından anne veya baba modeli sıklıkla yetersiz kalmaktadır (Canatan, Bilge ve Çapar, 2019; Chen ve Chen, 2023; TÜİK, 2023). Tek ebeveynli ailelerde yetişen çocuklarda genellikle çocuğun gözetimi, denetimi ve disipline edilmesi yönünden eksikliklerin olduğu görülmekte, bu eksikliklerin ise uzun vadede çocuk suçluluğu açısından bir risk oluşturduğu vurgulanmaktadır (Oshi ve ark., 2018). Bu eksikliklerin olması durumunda, çocuk dış çevreden daha fazla etkilenmekte ve kötü akran etkileşimi de daha sık görülmektedir. Özellikle erkek çocukları baba rolündeki eksikliklere daha sık öfke duymakta ve bu durum da onları suça daha açık hale getirmektedir (Canatan ve Arıcan, 2019; Bezin, Verdier ve Zenou, 2020).

Tek ebeveynli ailelerin çocukları, daha sık öfke kontrol problemleri yaşamakta, riskli sosyal ortamlara maruziyetleri daha fazla olmakta ve sigara gibi bağımlılıklara daha yatkın olmaktadır (Bird, Staines-Orozco ve Moraros, 2016; Demir ve Genç Çelebi, 2017). Ayrıca bu çocukların okul ortamında daha sık disiplin cezası gerektirecek, doğru olmayan davranışlar sergiledikleri belirtilmektedir. Düşük sosyoekonomik grup ve parçalanmış ailelerde yaşayan çocuklarda sigara ve alkol içme oranlarının oldukça yüksek olduğu görülmektedir (Amerikan Pediatri Akademisi, 2009; BASAGM, 2011; Bird, Staines-Orozco ve Moraros, 2016). Parçalanma sonrası tek ebeveynle yaşayan çocuklarda ayrıca madde bağımlılığı, erken cinsellik deneyimi, suçluluk içeren davranışlara da daha sık rastlanılmaktadır (McGuirk ve Mai, 2016; Setiawati ve ark., 2018). Bird, Staines-Orozco ve Moraros (2016)' un çalışmalarında çocuklarda sigara içme davranışının ailedeki sigara içme oranıyla benzer olduğunu aynı zamanda parçalanmış ailelerde yaşayan çocuklarda bu oranların daha yüksek olduğunu bulunmuştur. Paul (2019)' un çalışmasında, ailedeki parçalanmayla beraber çocukların yaşadığı psikolojik sorunların onları, alkol ve uyuşturucu gibi bağımlılık yapıcı maddelerin kullanımına, suça ve suç içeren maddelerin ticaretinde kullanılmaya açık hale getirdiği belirtilmektedir. Oshi ve arkadaşlarının (2018) çalışmalarında da benzer şekilde tek ebeveynli ailelerdeki çocuklarının alkol kullanımına diğer çocuklara göre daha yatkın oldukları tespit edilmiştir.

Parçalanma Sonrası Tek Ebeveynli Ailede Çocuk ve Pediatri Hemşireliği

Aile toplumun oluşumunda önemli bir mihenk taşıdır (Atıla Demir ve Genç Çelebi, 2017). Ailedeki parçalanma, bir kriz durumu olmasının yanı sıra, ailenin yaşam döngüsü içerisinde gerçekleşen, ebeveyn ve çocukların rollerinde değişikliğe yol açan, psikolojik dengeyi bozan bir durumdur (Bello, Irinoye ve Akpor 2018; Setiawati ve ark., 2018). Bu kriz süreci ailedeki bütün bireyler için zor olsa da olumsuzluklarla baş etme becerileri yetersiz olan çocukları daha sık etkilemektedir (Guo ve ark., 2023). Çocuk için ailenin parçalanması oldukça stresli, zorlayıcı, baş etmesi zor ve karmaşık bir süreçtir (Ortigueira ve Siassi, 2023).

Pediatri hemşireleri, doğumdan ergenliğin sonuna kadar çocuğun, büyüme, gelişme, hastalıklardan korunma, bakım, sağlığı etkileyebilecek sorunların erken dönemde saptanması ve çözümünde çocuk, aile ve ilgili sektörlerle iş birliği halinde çalışan, üst düzey sağlık bakımını vermekle yükümlü, alanında uzmanlaşmış profesyonellerdir (Törüner ve Büyükgöncü, 2023). Pediatri hemşireleri, toplumda risk grubunda yer alan çocukları belirleme ve bu çocuklara yönelik koruyucu, önleyici müdahaleler geliştirmede kilit rol oynarlar (Bello, Irinoye ve Akpor 2018). Aile parçalanması ve buna bağlı olarak gelişen tek ebeveyn durumuna verilen tepkiler çocuklar arasında farklılık göstermekle birlikte bu süreç çocukların sağlık ve

gelişimine ilişkin çok sayıda riski beraberinde getirmektedir. (Demir ve Genç Çelebi, 2017; Alkan, 2018; Setiawati ve ark., 2018). Parçalanma sonrası tek ebeveynli ailede yaşayan çocuklar için, bütün bu riskler hususunda farkındalık çocukla birebir iletişim halinde çalışan pediatri hemşireleri için önemlidir. Bütün bu olumsuz durumların önlenmesi, süreç yönetimi ve çözümü için çocuklarla birebir iletişim halinde olunması gerekmektedir (Guo ve ark., 2023). Çocukla kurulacak olan iletişimde, çocuğun gelişim dönemi özellikleri ve buna uygun yaklaşımların geliştirilmesi konusunda, sürece hakimiyet ve farkındalığın yüksek olması gerekmektedir (Conk ve ark., 2018; Törüner ve Büyükgönenç, 2023).

Pediatri hemşireleri, riskli çocuk gruplarıyla (parçalanmış aile yapısında yetişen) çalışırken, çocuğun gelişim dönemine uygun olacak şekilde planlanmış terapötik iletişim tekniklerini kullanmalıdır (Xue ve Heffernan, 2021). Küçük yaş grupları ya da sözel ifadesi yetersiz olan çocuklarda terapötik oyun teknikleri, çocuğun içinde bulunduğu duyguyu tanımlayabilmesi, ihtiyaç ve sıkıntılarını ifade edebilmesi, baş etme stratejilerini ortaya koyabilme ve geliştirebilmesi için oldukça etkili yöntemlerdendir. Çocuğun yaş ve ilgisine göre drama, öyküleme, üç istek, cümle tamamlama, resim yaptırma gibi yöntemlerden birisi seçilerek; çocuğa uygun duygu kartları, resimler ya da kukla gibi araçlar kullanılarak çocuğun kendisini sözel olan ve olmayan yollarla ifadesi güçlendirilmelidir (Karaca Çiftçi ve Aydın, 2017).

Kendisini sözel olarak rahat bir şekilde ifade edebilen çocuklarda yansıtıcı dinlemenin etkili bir şekilde kullanıldığı terapötik iletişim gerçekleştirilmeli ve etkili terapötik iletişimin bütün basamakları uygulamaya konulmalıdır (Tallon ve ark., 2017). Hemşirelerin terapötik iletişime başlamadan önce çocuğun onayını alması ve çocuğun gelişim dönemine uygun bir planlama yapması gerekmektedir. Bu planlama, iletişim için uygun olan yöntem ve zamanlamanın seçimi ile başlamalı, uygun süreç yönetimi ve sonlandırma gibi aşamaların titizlikle tasarlanıp yönetilmesiyle son bulmalıdır (Vinitha, 2022). Başlangıç aşaması için hemşirelerin net, samimi, dürüst, bilinçli, beden dilini doğru kullanan, aktif dinleyen, geri bildirim veren, kendi duyguları ve yargılayıcı ifadelerden uzak bir şekilde sergileyeceği tavır çocukların özgür ve güven ortamında olduğunu hissedeceği iyi bir iletişim için önemlidir. Bu aşamada doğru iletişim yönetimi çocuk için aile fertlerinin ne ifade ettiği, onlara karşı hissedilen duygular ve çocuğun duygularını görülür kılmak için önemlidir (Lee ve Yoo, 2024). Bu şekilde kurulacak iletişimin hangi yöne evrileceği, hangi konulara yoğunlaşılması gerektiği de belirlenmiş olur. İkinci aşamada yoğunlaşılması gereken konulara geçiş yapılarak, çocuğun duygu ve düşüncelerini kolaylıkla aktarmasını sağlayabilecek şekilde tasarlanmış uygun boşluklar ve doğru yönlendirmelerle iletişim sürdürülmelidir. İletişimde, çocuğun ailedeki parçalanma, süreç sonrası rutin, değişen yaşam koşulları ve alışkanlıklarına ilişkin duygu ve düşüncelerini ifade etmesini sağlayacak şekilde yönlendirmeler yapılmalıdır (Avan, Koç ve Vural, 2020). Bu aşamada, yapmacık basmakalıp ifadelerden uzak, çocuğun duyguları ya da sorunlarını küçük görmeden ve kabul ederek iletişim sürdürülmelidir. Hemşireler üçüncü aşamada, iletişimin nihai hedeflerine ulaştıktan sonra iletişimi bitirmeye hazırlanmalı ve bu noktada iletişimle ilgili duygu ve düşüncelerin çocuk ve hemşire arasında çift yönlü olarak aktarmalıdır (Xue ve Heffernan, 2021).

Ailedeki parçalanma süreci genellikle bir kriz dönemidir ve çocuğun bu krizi nasıl değerlendirdiği, ne kadar etkilendiği ya da bu süreçte kullandığı baş etme stratejilerinin tespit edilmesi gerekmektedir. Baş etme stratejilerinden etkili olanların desteklenmesi ve güçlendirilmesi çocuğun gelişimi için önemlidir (Fowler ve ark., 2012). Bu süreçte baş etme stratejileri yetersiz olan çocukların destek almaları için aile ile birlikte bir uzmana (çocuk psikoloğu vs.) yönlendirilmesinin yapılması gerekmektedir (Avan, Koç ve Vural, 2020). Çocuk için bu kriz durumunun çözümü ve başarılı bir süreç yönetimi için ailelerin her aşamada çocuğun yanında yer alması ve desteklemesi gerekmektedir (Xue ve Heffernan, 2021).

Ailedeki parçalanma ve tek ebeveyn bulunması durumu, model alma, taklit, sosyal pekiştirme gibi gelişimsel ihtiyaçları olan çocuğun bu süreçte zarar görmesine neden olabilir (Chen ve Chen, 2023). Bu nedenle çocuklarla ilgili bütün süreçlere ebeveynler de sürece dahil edilmelidir. Ailelere bu konuda danışmanlık sağlanmalı ve çocuğun varsa ayrı kaldığı ebeveyni ile kurduğu iletişim, görüşme sıklığı desteklenmelidir. Ebeveynlerin anne/babalık rollerini sürdürebilmeleri, çocukların süreçten daha az etkilenmeleri için gerekliliktir. Hemşirelerin çocuklara yaklaşımı aile merkezli, destekleyici, gerektiği durumlarda eğitim ve danışmanlığı sürdürecektir şekilde pratikleri içermelidir (Conk ve ark., 2018). Tek ebeveynli ailelere sağlanacak destekle özellikle anne ve çocuk sağlığının birçok alanında (işgücü, eğitim, öğrenme, gelişim) iyileşmelerin sağlanabileceği öngörülmektedir (Piper, 2011; Lee ve Yoo, 2024).

Bütün bu girişimlerle birlikte tek ebeveynli ailelerde çocuk sağlığını direkt ve dolaylı olarak etkileyen finansal problemlerin çözümü için anne/babalara uygun yönlendirmeler (iş olanakları için ilgili birimlerle sektörel iş birliği vs.) yapılmalıdır (Lut ve ark., 2021; Nishioka ve ark., 2021). Çocuk ve ailenin süreci başarılı bir şekilde yönetebilmesi, çocuklarda suç içeren davranışlar ve madde kullanımına eğilimi de azaltabilmek adına, sosyal destek faktörlerinin güçlendirilmesi sağlanmalıdır. Bahsi geçen yönlendirme ve destek faktörlerinin güçlendirilmesi için disiplinler arası iş birliği ile çalışılması pediatri hemşirelerinin başarı şansını arttıracaktır (Chen ve Chen, 2023).

SONUÇ

Son yıllarda artan tek ebeveynli aile yaşantısı, çocuk sağlığı ve gelişimi açısından risk teşkil etmektedir. Parçalanma sonrası tek ebeveynli ailede yaşayan çocuklar, iki ebeveynle yaşayan çocuklara göre, psikoloji, eğitim, ekonomik koşullar açısından değerlendirildiğinde daha dezavantajlı grupta yer alırken, aynı zamanda suç içeren davranışlar ve bağımlılık yapıcı madde kullanımı konusunda da daha çok risk altında bulunmaktadır. Bu nedenle pediatri hemşirelerinin parçalanmış, tek ebeveynli ailede yaşayan çocukların yaşadığı/yaşayabileceği sorunlarla ilgili bilgi sahibi olmaları ve farkındalıklarını arttırmaları önemli ve gereklidir. Çocuk ve ebeveynin gerekli durumlarda psikolojik destek almaları, çocuğun eğitimi ve aile ekonomisinin desteklenmesi öncelikli girişimlerden olmalıdır. Pediatri hemşireleri, multidisipliner iş birliği halinde, baş etme stratejilerini geliştirme, psikolojik ve sosyal destek faktörlerini artırma gibi konularda, tek ebeveynli ailede yaşayan çocuğa ve gerekliyse diğer aile üyelerine destek sağlamalıdır. Çocuklar toplumun geleceğidir ve parçalanmış ailede yaşayan çocuklar için iyi bir gelecek, onların algı ve ihtiyaçlarını tespit ederek, gelişimlerinin en iyi şekilde desteklenmesi ve sürdürülmesi ile sağlanabilir.

Araştırmanın katkı oranı beyanı: Çalışmada yer alan bütün bölümler tek yazar tarafından oluşturulmuştur.

Etik Kurul Onayı: Çalışma etik kurul onayı gerektirmemektedir.

Çıkar çatışması: Çalışmada herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Maddi destek: Çalışmanın gerçekleştirilmesinde herhangi bir maddi destek alınmadığını beyan ederim.

KAYNAKLAR

- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı. (2019). Tek ebeveynli aileler. https://www.aile.gov.tr/media/4775/01_07_tek-ebeveynli-kitab%C4%B1.pdf (Erişim tarihi, 02.01.2025).
- Alkan, E.Ö., (2018). Aile parçalanmasının çocuğun okul başarısına etkisi. *Karadeniz Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 4 (5), 167-225.
- Alman İstatistik Ofisi (Das Statistische Bundesamt). (2023). Family forms. <https://www.destatis.de/DE/Themen/Gesellschaft-Umwelt/Bevoelkerung/Haushalte-Familien/Tabellen/2-4-lr-familien.html> (Erişim tarihi, 14.10.2024)
- Amerika Birleşik Devletleri Nüfus Sayım Bürosu (U.S. Census Bureau). (2022). Population data. <https://data.census.gov/mdat/#/> (Erişim tarihi, 20.09.2024).
- Amerikan Pediatri Akademisi (American Academy of Pediatrics), (2009). Tobacco Use: a Pediatric Disease. *Pediatrics*.124 (5), 1474–87.
- Atila Demir, S., Genç Çelebi, Ş., (2017). Tek ebeveynli ailelerin sorunları: Nitel bir araştırma. *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, 7 (13), 111-128.
- Avan, H., Koç, E.T., Vural, B., (2020). Çocukla terapötik iletişim ve oyun. *Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi*. 1 (2), 62-69.
- Avrupa İstatistik Ofisi (European Statistical Office-Eurostat). (2022). Crude divorce rates. <https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tps00216/default/table?lang=en> (Erişim tarihi, 25.09.2024)
- Avrupa İstatistik Ofisi (European Statistical Office-Eurostat). (2022). Marriage and divorce statistics. https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Marriage_and_divorce_statistics (Erişim tarihi, 25.09.2024).
- Aydiner Boylu, A., Öztop, H., (2013). Tek ebeveynli aileler: Sorunlar ve çözüm önerileri. *Sosyoekonomi Dergisi*. 19 (19), 207-220.
- Barbieri, D., Huchet, M., Janeckova, H., Karu, M., Luminari, D., Madarovo, Z., (2016). Poverty, gender and intersecting inequalities in the EU, Review of the implementation of Area A: Women and Poverty of the Beijing Platform for Action. (2016). https://eige.europa.eu/sites/default/files/documents/ti_pubpdf_mh0416244enn_pdfweb_20161208181320.pdf (Erişim tarihi, 12.06.2024)
- Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, (2011). Tek Ebeveynli Aileler. <https://www.aile.gov.tr/uploads/athgm/uploads/pages/arastirmalar/tek-ebeveynli-aileler.pdf> (Erişim tarihi, 20.09.2024)
- Bello, C.B., Irinoye, O., Akpor, O.A., (2018). Health status of families: A comparative study of one-parent and two-parent families in ondo state, Nigeria. *African Journal of Primary Health Care & Family Medicine*, 10 (1). e1-e8. Doi:10.4102/phcfm. v10i1.1550
- Bezin, E., Verdier, T., Zenou, Y., (2020). Crime, broken families, and punishment. *SSRN Electronic Journal*. Doi:10.2139/ssrn.3200773
- Bilici, A.B., (2014). Boşanma sürecinin çocuklar üzerindeki psikososyal etkileri. *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 18 (2), 79-110.
- Bird, Y., Staines-Orozco, H., Moraros, J., (2016). Adolescents' smoking experiences, family structure, parental smoking and socio-economic status in ciudad Juárez, Mexico. *International Journal for Equity in Health*, 15 (1), 29. Doi:10.1186/s12939-016-0323-y
- Birleşik Krallık Ulusal İstatistik Ofisi (Office for National Statistics). (2023). Households by type of household and family, regions of England and Great Britain constituent countries. <https://www.ons.gov.uk/peoplepopulationandcommunity/birthsdeathsandmarriages/families/datasets/householdsbytypeofhouseholdandfamilyregionsofenglandandgbconstituentcountries> (Erişim tarihi, 10.09.2024)
- Birleşmiş Milletler, (1989). Çocuk hakları sözleşmesi, [Çocuk Haklarına Dair Sözleşme](https://www.unicef.org/turkey/%C3%A7ocuk-haklar%C4%B1na-dair-s%C3%B6zle%C5%9Fme). UNICEF: <https://www.unicef.org/turkey/%C3%A7ocuk-haklar%C4%B1na-dair-s%C3%B6zle%C5%9Fme> (Erişim tarihi, 01.05.2020).
- Canatan, K., Arıcan, B., (2019). Tek ebeveynli kadınların sosyal psikolojik sorunları ve bu sorunlarla baş etme yöntemleri. *Çekmece İZÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 7 (14), 109-128.
- Canatan, K., Bilge, Y., Çapar, H., (2019). Tek ebeveynli aile bağlamında yaşayan annelerin sosyal ve psikolojik problemleri: Küçükçekmece örneği. *Turkish Studies-Social Sciences*. 14 (4), 1331-1354. Doi: 10.29228/TurkishStudies.23314
- Chen, J., Chen, Z., (2023). A study of the mechanism for intergenerational transmission of gender roles in single-parent families. *Heliyon*, 9 (12), e22952. <https://doi.org/10.1016/j.heliyon.2023.e22952>.
- Conk, Z., Başbakkal, Z., Yılmaz, H.B., Bolışık, B., (2018). Pediatri hemşireliği. *Çocuk Sağlığına genel bakış*, 2. baskı. Ankara: Akademisyen Kitabevi, 35-41, ISBN: 978-605-81550-2-2 (ss. 23-39).

- Demirel, B., Buz, S., (2021). Tek ebeveynli hanelerdeki kadınların rol ve sorumluluklarındaki değişimler ve deneyimledikleri güçlükler. *Akademik Hassasiyetler Dergisi*, 8 (17), 157-192.
- Ekonomik İş Birliği ve Kalkınma Örgütü (Organisation for Economic Co-operation and Development). (2020). Family size and household composition. https://webfs.oecd.org/Els-com/Family_Database/SF_1_1_Family_size_and_composition.pdf (Erişim tarihi, 25.09.2024).
- Er, H., Bartan, M., (2019). Okul öncesi öğretmenlerinin tek ebeveynli aileden gelen çocuklara ilişkin görüşleri ve uygulamalarının incelenmesi. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 20 (2), 364-383.
- Fowler, C., Rossiter, C., Bigsby, M., Hopwood, N., Lee, A., Dunston, R., (2012). Ebeveynlerle ortak çalışma: Çocuk ve aile sağlığı hemşireliğinde uygulama yeniliğinin deneyimi ve zorluğu. *Klinik Hemşirelik Dergisi*, 21 (22), 3306-3314.
- Gözler, K., (2019). *Türk Anayasa hukuku, ailenin korunması ve çocuk hakları*. 3. baskı. Bursa: Ekin Yayınevi.
- Guo, T., Jiang, D., Kuang, J., Hou, M., Gao, Y., Herold, F., Taylor, A., Huang, Y., Chen, Y., (2023). Mindfulness group intervention improved self-compassion and resilience of children from single-parent families in Tibetan areas. *Complementary Therapies in Clinical Practice*, 51, 101743. <https://doi.org/10.1016/j.ctcp.2023.101743>.
- Karaca Çiftçi, E., Aydın, D., (2017). Engelli çocuk ve oyun. *Türkiye Klinikleri*. 3 (3), 176-84.
- Koşar, D., (2022). Okul ve aile arasında yaşanan sorunlara ve bu sorunların çözümüne ilişkin öğretmen görüşleri. *Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi Dergisi*. 57 (4), 2890-2902.
- Lee, S.H., Yoo, H., (2024). Therapeutic communication using mirroring interventions in nursing education: A mixed methods study. *Asian Nursing Research*, 18 (5), 435-442.
- Lut, I., Woodman, J., Armitage, A., Ingram, E., Harron, K., Hardelid, P., (2021). Health outcomes, healthcare use and development in children born into or growing up in single-parent households: a systematic review study protocol. *BMJ Open*. 11(2), e043361. doi: 10.1136/bmjopen-2020-043361.
- McGuirk, K.R.J., Mai, T.X., (2016). The impact of broken family on child outcomes: Psychology and decision fort he future marriage. The International Conference on Education and Social Integration. Ton Duc Thang University, Ho Chi Minh City, Vietnam.
- Mullins, L.L., Cortney, W.C., Chaney, J.M., Elkin, T.D., Wiener, L., Hullmann, S.E., (2011). The relationship between single-parent status and parenting capacities in mothers of youth with chronic health conditions: The mediating role of income, *Journal of Pediatric Psychology*, 36 (3), 249–257.
- Nishioka, D., Saito, J., Ueno, K., Kondo, N., (2021). Single-parenthood and health conditions among children receiving public assistance in Japan: a cohort study. *BMC Pediatr*. 21 (1), 214. Doi: 10.1186/s12887-021-02682-4.
- Ortigueira, S., Siassi, N., (2023). On the optimal reform of income support for single parents. *Journal of Public Economics*, 225, 104962.
- Oshi, S.N., Abel, W.D., Agu, C.F., Omeje, J.C., Smith, P.W., Ukwaja, K.N., Roomes, T.R., Meka, I.A., Weaver, S., Rae, T., Oshi, D.C. (2018). Single parent family structure as a predictor of alcohol use among secondary school students: Evidence from Jamaica. *Asian Pacific Journal of Cancer Prevention*, Doi: 10.22034/APJCP.2018.19.S1.19.
- Özyürek, A., Özpinar, H., Okcu, A., Kabakuş, B.S., Öksüzöğlü, Ş., Fikir, S., (2019). Yetişkinlerin aile değerlerinin kişisel bazı değişkenlere göre incelenmesi. *IBAD Sosyal Bilimler Dergisi*, 5, 121-133. Doi: 10.21733/ibad.606044
- Parlak, Z., Ak, Y., (2022). Çalışan yoksulluğu; AB VE Türkiye’de durum analizi. *Akademik Yaklaşımlar Dergisi*, 13 (1), 117-143.
- Paul, K.O., (2019). A critical examination of broken homes in Nigeria. *Scholarly Journals*. 10 (1), 247-257.
- Piper, S.M., (2011). Community empowerment for health visiting and other public health nursing. *Community Practitioner*. 84, 28–31.
- Powell, B., Hamilton, L., Manago, B., Cheng, S., (2016). Implications of changing family forms for children. *Annual Review of Sociology*, 42 (1), 301–322. Doi:10.1146/annurev-soc-081715-074444
- Setiawati, D., Mega Islamarinda, K., Nuryono, W., Naqiyah, N., (2018). Counselors’ role to improve the resilience broken home students of junior high school. *Advances in Social Science, Education and Humanities Research*. 212, 524-527. Doi: 10.2991/icei-18.2018.113
- Şepitci Sarıbaş, M., Gültekin Akduman, S., (2019). 5-6 Yaş çocuklarının okula uyum becerilerinin bazı aile özelliklerine göre incelenmesi. *Journal of World of Turks*. 11 (2), 271-293.
- Tallon, M.M., Kendall, G.E., Priddis, L., Newall, F., Young, J., (2017). Barriers to addressing social determinants of health in pediatric nursing practice: An integrative review. *Journal of Pediatric Nursing*, 37, 51–56. Doi: 10.1016/j.pedn.2017.06.009
- Tanrıverdi, D., Özgüç, S., (2019). Parçalanmış ve tam aileye sahip çocukların/ergenlerin şiddete yönelik tutumları ve saldırganlık davranışlarının karşılaştırılması. *Psikiyatri Hemşireliği Dergisi*, 10 (3), 165-172.

- Tosun, E., (2023). Okul-aile işbirliğinin öğrenci başarısına etkisi. https://www.researchgate.net/publication/376456899_Okul_Aile_Isbirliginin_Ogrenci_Basarisina_Etkisi (Erişim tarihi, 10.06.2025).
- Törüner, K.E., Büyükgöncü, L., (2023). Çocuk Sağlığı, Temel hemşirelik yaklaşımları. *Çocuk sağlığı (pediatri) hemşireliği*, 2. Baskı, Ankara: Nobel Tıp Kitabevi, 18-32, ISBN: 9786257564786 (ss.19-23, 37-40).
- Türkiye İstatistik Kurumu, (2023). Evlenme ve Boşanma İstatistikleri. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Evlenme-ve-Boşanma-İstatistikleri-2023-53707#:~:text=Bin%20n%C3%BCfus%20ba%C5%9F%C4%B1na%20d%C3%BC%C5%9Fen%20evlenme,binde%206%2C63%20olarak%20ger%C3%A7ekle%C5%9Fti.&text=Bo%C5%9Fanan%20%C3%A7iftlerin%20say%C4%B1s%C4%B1%202022%20y%C4%B1%C4%B1nda,binde%202%2C01%20olarak%20ger%C3%A7ekle%C5%9Fti> (Erişim tarihi, 13.09.2024).
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2023). İstatistiklerle Aile. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=İstatistiklerle-Aile-2023-53784> (Erişim tarihi, 25.09.2024).
- Xue, W., Heffernan, C., (2021). Therapeutic communication within the nurse–patient relationship: A concept analysis. *International Journal of Nursing Practice*. 27 (6), e12938. doi.org/10.1111/ijn.12938
- Vinitha, S.J., (2022). Therapeutic communication in nursing profession. *Galore International Journal of Applied Sciences and Humanities*. 6 (1), 18-21. <https://doi.org/10.52403/gijash.20220103>
- Zeren, F., Kılınç Savrul, B., (2017). Kadınların işgücüne katılım oranı, ekonomik büyüme, işsizlik oranı ve kentleşme oranı arasındaki saklı koentegrasyon ilişkisinin araştırılması. *Yönetim Bilimleri Dergisi*. 15 (30), 87-103.